

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI AİLE OKULU PROJESİ



ÇOCUK GELİŞİMİ

GELİŞİM İLKELERİ

Gelişim, kalıtım ve çevre etkileşiminin bir ürünüdür.

Gelişim süreklidir ve belli aşamalarda gerçekleşir.

Gelişim nöbetleşe devam eder.

Gelişim baştan ayağa, içten dışa doğrudur.

Gelişim, genelden özele doğrudur.

GELİŞİM İLKELERİ

Gelişimde kritik dönemler vardır.

Gelişim bir bütündür.

Gelişimde bireysel farklılıklar vardır.

Gelişimin hızı, dönemlere göre değişir.

Kişilik Gelişimi

- **Kişilik**, bir insanı başkalarından ayıran bilişsel, duygusal ve davranışsal özelliklerin tümüdür.
- **Karakter**: Kişiliğin ahlaki yönünü temsil eder. İnsan davranışlarının toplumun değerler sistemine ve ahlaki kurallarına uyan ve benimsenen ögesidir.
- **Mizaç(Huy)**: Kişinin duygusal tepki ve davranış biçimlerini içerir. Daha çok kalıtımsal özellikleri ifade eder. Çabucak sinirlenmek, neşeli ve soğukkanlı olmak gibi.
- **İlgi**: Bireyin özel bir çabası olmadan gözlediği, üzerinden düşündüğü dikkat ettiği ve zevk alarak yaptığı şeylerdir.
- **Tutum**: Çeşitli nesne,durum, kurum, kavram yada kişilere karşı öğrenilmiş olumlu yada olumsuz tepkide bulunma eğilimidir.

2. Geleneksel Psiko – Analitik Gelişim Kuramı

- * Kişiliği açıklamada bilinçdışı süreçleri, cinselliği ve içgüdüleri ön planda tutmuştur.
- Davranışların temelinde bilinçdışı süreçler bulunur.

Bilinç: Farkında olunan her türlü duyum ve yaşantıların bulunduğu düzeydir.

Bilinç Öncesi: O anda farkında olunmayan, ancak kendiliğinden veya yeterli çaba ile bilince gelmesi mümkün olan yaşantı ve bilgileri içerir.

Bilinçdışı: Farkında olmadığımız, ancak sözlerimizin, duygularımızın ve davranışlarımızın çoğunu yönlendiren tüm istek, dürtü ve güdülerdir.

2. Geleneksel Psiko – Analitik Gelişim Kuramı

a) (Yapısal) Kişilik Kuramı

* Freud, kişiliği id, ego ve süperego olmak üzere üç bölümde incelemiştir.

* Sağlıklı ve uyumlu bir kişilik Ego'nun İd ve Süperego arasında uzlaşma ve denge sağlanması ile gelişir.

İD(Alt Benlik): Kişiliğin biyolojik yanıdır ve doğuştan gelmiştir.

* Kişiliğin ilkel ve içgüdüsel yönüdür ve haz ilkesine göre çalışır.

EGO(Benlik): Gerçeklik ilkesine göre çalışır ve idi engelleyen bir yapıya sahiptir.

SÜPEREGO(Üst Benlik): Toplumsal kuralları,

gelenekleri, görenekleri, vicdan ve ahlak

kurallarını ve ideallerini kapsar.

4) Psiko – Sosyal Gelişim Kuramı / İnsanın 8 Çağı

- * Kişiliğin oluşumunda, biyolojik etkenler ile sosyal çevre etkilidir.
- * Erikson kişilik gelişiminin biyolojik temellerini “Epigenetik” ilke ile açıklamaya çalışmıştır. Epigenetik ilke; gelişmekte olan herhangi bir şeyin bir planı olduğunu vurgular.
- * Her zaman bölümünde kişilik, belli gelişim özelliklerini kazanmakta, sorunlar çözmekte ve her evreye ait olan psiko-sosyal kriz konularını atlatmaktadır.
- * Bir döneme ait olan kriz ve çatışma durumları daha sonraki bir dönemde çözülebilir.
- *Freud ‘dan farklı olarak, Erikson, kişilik gelişiminin sosyal etkileşim ve kültürel çevreye bağlı olduğunu ve ayrıca yaşam boyunca devam ettiğini savunur.

4) Psiko – Sosyal Gelişim Kuramı / İnsanın 8 Çağı

Gelişim Dönemler

a) Temel Güvene Karşı Güvensizlik(0 – 1 Yaş)

* **Emme** ve **içine alma** temel davranışlarıdır.

* Çocuk bu dönemde kendine verilen bakımın niteliğine göre güven duygusu veya güvensizlik geliştirir.

* Olumlu yaşantılar var ise (açlık, susuzluk ve temizlik ile sevgi ve ilgi ihtiyaçları karşılanırsa) **umut duygusu** ve **güven gelişir**.

* Olumsuz yaşantılarda ise güvensizliğin oluşmasına bağlı olarak **sosyal ilişkiler kurmaktan çekinme, kaçınan, kaygılı, gergin, kararsız** olma durumlar oluşur.

4) Psiko – Sosyal Gelişim Kuramı / İnsanın 8 Çağı Gelişim Dönemler

b) Özerkliğe Karşı Kuşku ve Utanç(1 – 3 Yaş)

* Çocuğun yürümeye ve konuşmaya başlaması ile anneye olan bağımlılığı azalır.

* Bu dönemde çocuğa kendi eylemini kontrol etme olanağı verilirse özerklik duyguları gelişir.

* Aşırı koruyucu, kısıtlayıcı ve cezalandırıcı anne ve baba tutumlar özerkliğin önüne geçer ve çocuğun yapabileceğine dair **kuşku ve utanç** duygularının gelişmesine, kendi başına **karar verememe**, **saldırganlık** ve **başkaldırma** gibi durumlara neden

olur.

* İleride gelişen inatçılık, cimri ,eli açıklık, düzenlilik – düzensizlik bu döneme bağlı olarak ortaya çıkar.

4) Psiko – Sosyal Gelişim Kuramı / İnsanın 8 Çağı Gelişim Dönemler

c) Girişimciliğe Karşı Suçluluk (3 – 7 Yaş)

- * Çocuğun bağımsız hareket etme isteği artar.
- * Çevresinde olup bitenlere karşı merakı artar, sorular sorar, keşfetmeye ve araştırmaya yönelir.
- * Çocuğun bu dönemdeki soruları anlayabileceği şekilde cevaplandırılmalı, keşfetme ve araştırma davranışları ile girişimciliği desteklenmelidir.
- * Olumlu yaşantılar, çocukta amaçlı olmayı ve bireysel hedefler koyabilmeyi sağlar.

4) Psiko – Sosyal Gelişim Kuramı / İnsanın 8 Çağı Gelişim Dönemler

d) Çalışkanlığa Karşı Aşağılık Duygusu (7 – 11 Yaş)

- * Bu dönemde çocuklar başarılı olmak, takdir edilme beklentisi taşırlar.
- * Çocuk öğrenebildiği ve başarabildiği konularda çevresinin takdir ve onayını bekler.
- * Bu dönemde okul ve evde kıyaslamalardan kaçınılmalıdır.

4) Psiko – Sosyal Gelişim Kuramı / İnsanın 8 Çağı Gelişim Dönemler

e) Kimliğe Karşı Kimlik Bunalımı (11 – 17 Yaş)

* «Ben Kimim?» sorusunun sorulduğu ve kimlik arayışının yoğunlaştığı dönemdir.

* Olumlu kimlik gelişimi en önemli ihtiyaçtır.

* Olumlu kimlik kazanmada önemli olan etkenler:

- Cinsel rolleri benimseme
- Karşı cinse duyulan ilgi
- Meslek seçimine yönelme
- Sosyal, ekonomik ve politik konulara ilginin artması
- Akran gruplarına ilginin artması

4) Psiko – Sosyal Gelişim Kuramı / İnsanın 8 Çağı Gelişim Dönemler

e) Kimliğe Karşı Kimlik Bunalımı (11 – 17 Yaş)

Kimlik Statüleri (Marcia)

* Erikson ‘un kuramına dayalı olarak,
4 tür kimlik statüsü vardır.

- Başarılı Kimlik,
- İpotekli Kimlik,
- Moratoryum(beklemeli) Kimlik,
- Kargaşalı(dağınık) Kimlik

“Who am I?”

4) Psiko – Sosyal Gelişim Kuramı / İnsanın 8 Çağı Gelişim Dönemler

e) Kimliğe Karşı Kimlik Bunalımı (11 – 17 Yaş)

Kimlik Statüleri (Marcia)

a) Başarılı Kimlik Statüsü

* Bunalım var, çözümde var.

* Ergen;

- kimlik bunalımını başarı ile tamamlamış, kendine özgü değer sistemi geliştirmiş, gelecek yaşamına ilişkin planlar yapmış, ulaşmak istediği mesleği belirlemiş, ideal ve fikirler oluşturmuştur.

b) İpotekli Kimlik Statüsü

Kimlik başkalarının çözümüyle gerçekleşir.

* Ergen hiçbir araştırma yapmadan çevresindeki otorite figürlerinin önerdiği yada planladığı beklentileri karşılayan eğilimler gösterir. Çocuk kimlik arayışına girmez.

Kimlik ile ilgili tüm kararlar anne – baba yada diğer otorite olarak kabul edilen kişiler tarafından verilmiştir.

* Koruyucu aile ilişkileri neticesinde ortaya çıkar.

4) Psiko – Sosyal Gelişim Kuramı / İnsanın 8 Çağı Gelişim Dönemler

e) Kimliğe Karşı Kimlik Bunalımı (11 – 17 Yaş)

Kimlik Statüleri (Marcia)

c) Moratoryum (Gecikmiş – Beklemeli) Kimlik Statüsü

- * Bunalım var, fakat karar alma bir süreliğine ertelenir.
- * Hayat felsefesinin ve kimlik özelliklerinin netleştirilemediği durumlarda ortaya çıkan kararsızlık, erteleme ve gözden geçirme sürecidir.

d) Kargaşalı (Dağınık) Kimlik Statüsü

- * Bunalım yok, aynı zamanda karar da yok.
- * Bunalımın önemsenmediği, kararların alınmadığı, bağlılığın olmadığı durumdur.
- * Ergenler kriz yaşamazlar ve rol seçimi ile ilgili herhangi bir güdülerini yoktur.

4) Psiko – Sosyal Gelişim Kuramı / İnsanın 8 Çağı Gelişim Dönemler

e) Kimliğe Karşı Kimlik Bunalımı (11 – 17 Yaş)

Erikson 'un Kimlik Statüleri

a) Ters Kimlik

* Ters kimlik, ailesi ve sosyal çevresindeki önemli insanlar tarafından olumlu kabul görmeyen ergenlerin, ailesi ve sosyal çevresi tarafından istenemeyen kimlik seçmesidir.

b) Gölgeleşmiş Kimlik

* Ergenin ailesinin baskısı altında onların istediği davranışları yada kimliği seçmesi durumudur.

* İpotekli kimlikte **ergen ailenin isteklerine uygun kimlik geliştirirken**, gölgeleşmiş kimlikte baskı ve zorlama vardır.

4) Psiko – Sosyal Gelişim Kuramı / İnsanın 8 Çağı Gelişim Dönemler

f) Yakınlığa Karşı Uzaklık (18 – 30 Yaşlar)

* Yakınlık birey yaşantılarını bir başkası ile paylaşabilme yeteneğidir. Birey, yakınlaşma ve anlamlı ilişkiler kurma ihtiyacı ve isteğindedir.

g) Üretkenliğe Karşı Durgunluk (30 – 65 Yaşlar)

* Bu dönemde bireylerde fikir üretme, yaratıcılık, üretkenlik; bilgi, hizmet ve mal üretme , Anne-baba olma, çocuk yetiştirme önem kazanır.

4) Psiko – Sosyal Gelişim Kuramı / İnsanın 8 Çağı Gelişim Dönemler

h) Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk (65 Yaş ve Üstü)

- * Yaşlılık dönemini kapsayan dönemdir.
- * Birey önceki dönemlerde yaptıklarının değerlendirmesini yaparak yaşamını değerlendirir
- * Aksi durumdaki bireylerde ise umutsuzluk ve hayatın boşa geçtiği düşüncesi hakimdir.

4) Bowlby – Bağlanma ve Özerklik Kuramı (Etholojik Kuram)

a) Bağlanma

* Bağlanma, **biyolojik temelli olan bir yakınlık ve ilişki kurma isteğidir.**

* Bağlılık, belirli kişilere yakın olma ve kendini onların yanında daha güvenli hissetme eğilimidir.

Ayrılık kaygısı, **bağlanma durumundan, özerkleşme durumuna geçiş yapmada görülen bir karmaşa durumudur.**

4) Bowlby – Bağlanma ve Özerklik Kuramı (Etholojik Kuram)

a) Bağlanma

Ainswort anne ve çocuk arasında oluşan bağlılığın 3 türünden bahseder:

1) Güvenli Bağlanma:

* İhtiyaçları zamanında ve doyurucu olarak karşılanan bebekler sağlıklı bir özgüven duygusuna sahip olurlar.

2) Güvensiz – Kaçınan Bağlanma

* Çocuk, edilgen bir kişilik yapısı ile kaygı ve gerginlik duyguları geliştirir.

* Kaçınan bebekler anne ortamda iken onunla ilgilenmezler ve o ortamdan ayrıldığında umursamazlar.

3) Güvensiz – Çelişkili Bağlanma

* Bağlandıkları kişiler ortamdan ayrıldıklarında endişelenir, ağlar, huysuzlaşır ve gerginlik yaşarlar.

* Bu kişiler ortama girdiklerinde ise ona sımsıkı sarılır yada küser ve kızgınlık yaşarlar.

Zihinsel (Bilişsel) Gelişim

Piaget 'in Zihinsel Gelişimi Kuramı

1. Piaget 'in Zihinsel Gelişimi Kuramı

1. Temel Kavramlar

- * Şema/Özümleme/Uyumsama
- * Adaptasyon (Uyum Sağlama)
- * Denge
- * Örgütleme

2. Bilişsel Gelişimi Etkileyen Faktörler

- * Olgunlaşma
- * Deneyim
- * Sosyal Geçiş
- * Dengeleme
- * Örgütleme

3. Zihinsel Gelişim Dönemleri

- * Duyu – Hareket (Duyusal – Motor) Dönem (0 – 2 Yaş)
- * İşlem Öncesi Dönem (3 – 7 Yaş)
- * Somut İşlemler Dönemi (7 – 11 Yaş)
- * Soyut İşlemler Dönemi (11 +)

1. Temel Kavramlar

a) ŞEMA(Bilişsel Yapılar):

* **Şema**, çevreyle etkileşim sonucu oluşan, organize olmuş, kolaylıkla tekrar edilebilen davranış ve düşünce kalıplarıdır.

Bilişsel yapı daha çok yetişkin zihinsel süreçleri, çocuklar için “**Şema**” kavramı kullanılır.

* Şemalar **en temel bilişsel yapılardır**.

* Şema hem **davranışsal** (balık tutmak) hem de **bilişsel** (balık tutmayı bilmek) olabilir.

* Bebeklerin doğuştan getirdikleri emme ve yakalama refleksleri ilk şemalardır.

b) **ADAPTASYON(Uyum Sağlama):** Adaptasyon, **organizmanın içinde yaşadığı ortamla daha etkin ve olumlu bir ilişkiye girmesi, ortama ayak uydurması – uyum sağlamasıdır.**

* İki farklı süreci vardır: **ÖZÜMLEME** ve **UYUMSAMA**

* Bu iki süreç birbirini tamamlar niteliktedir.

Özümleme(Özümleme - Asimilasyon): Bireyin yeni karşılaştığı durumları önceden var olan şemaların içine yerleştirmesidir.

ÖRNEK: * İlk kez görülen bir kaplana kedi demek.

* Zebraya çizgili at demek.

* Yumurtaya top demek.

Uyumsama (Uyum Kurma - Akomodasyon): Önceden var olan şemaların kapsam ve niteliklerini **değiştirme** veya **yeni şemalar oluşturmaktır.**

ÖRNEK:* Kaplan vahşi bir hayvan. Onunla kedi gibi oynanmaz.

* Zebra ayrı bir hayvan.

* Yumurta top değil, yere düşerse kırılır.

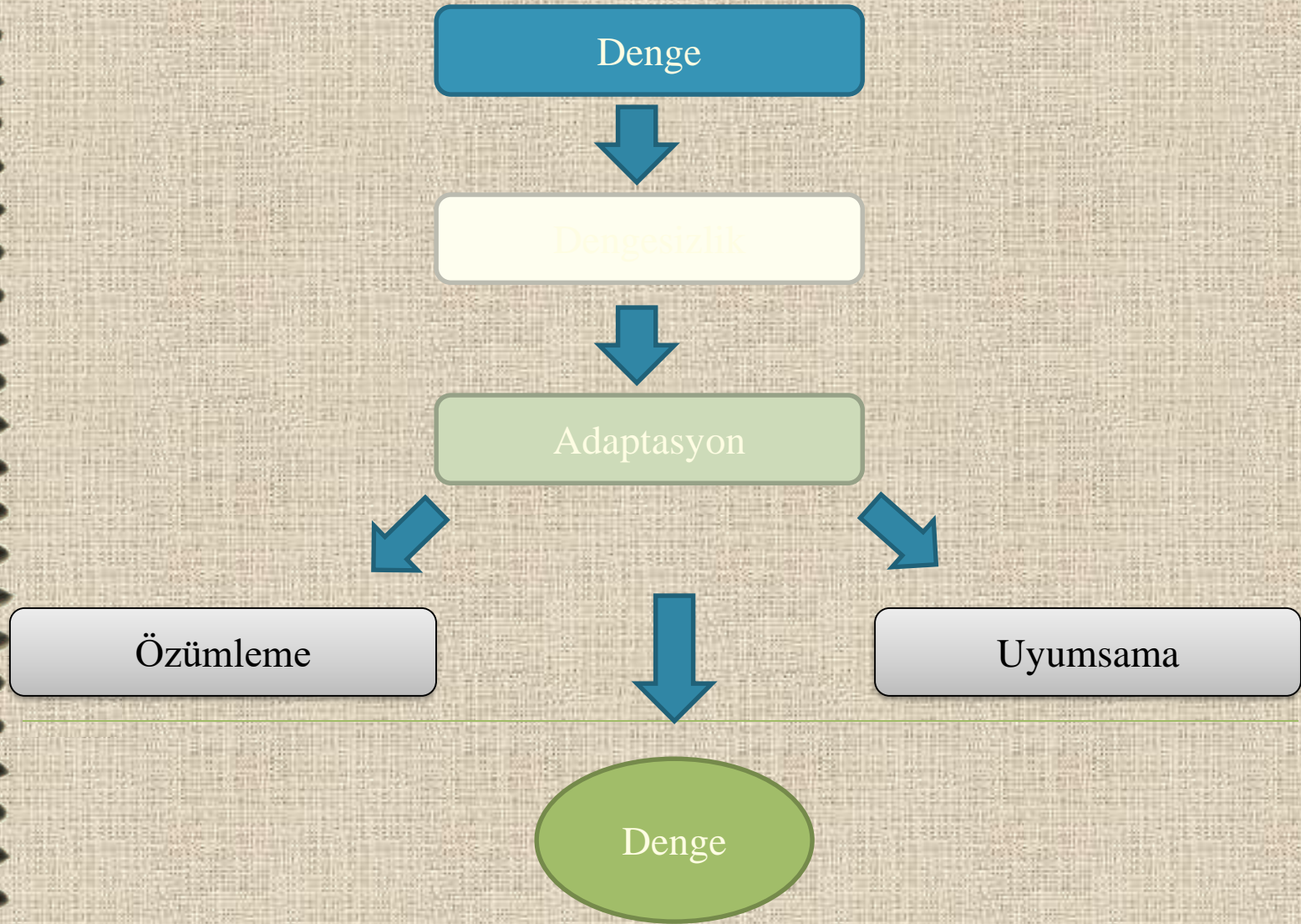
Özümlemede bilinenlerden yola çıkılarak **genelleme** yapılırken, uyumsamada eski ile yeni arasındaki **farklılıkları fark etme, ayırt etme** söz konusudur.

c) **DENGELEME**: Bilişsel gücün temelindeki itici güçtür.

- * Bireyin özümseme ve uyumsama yoluyla çevreye uyum sağlayarak dinamik bir dengeye ulaşması sürecidir.
- * Denge – Dengesizlik – Yeniden Denge (Öğrenme)
- * **Yok Sayma** : Yeni durum hiç yokmuş gibi davranılır.

d) **Örgütlenme (Organizasyon)**: Çocuk birbirinden bağımsız olarak öğrendiği bilgileri, birbirinden bağımsız bütünler olarak bırakmadan, onları birbiri ile ilişkilendirip yeni bir bilgiye ulaşır.

- * Böylece **daha üst düzey ve daha dengeli zihinsel yapılar** oluşur.
- * **Örneğin**: Amcasının babasının kardeşi olduğunu öğrenen çocuk ikinci bir bilgiye ihtiyaç duymadan dedesinin amcasının babası olduğunu bilir. Bu durum örgütlemenin ürünüdür.



BİLİŞSEL GELİŞİM EVRELERİ

1. Duyusal Motor Dönem (0-2 yaş)

2. İşlem Öncesi Dönem (2-7 yaş)

3. Somut İşlemler Dönemi (7-11 yaş)

4. Soyut işlemler Dönemi (11-18 yaş)

3) BİLİŞSEL GELİŞİM DÖNEMLERİ ve ÖZELLİKLERİ

Gelişim Sürecini Özellikleri

- * Dönemlerin sırası değişmez. Her birey, evreleri atlamadan sıra ile izler.
- * Gelişim dönemlerinden bireysel farklılıklar vardır.
- * Dönemler arasında hiyerarşi vardır. Her dönem kendinden önceki dönemin özelliklerine sahiptir.
- * Her dönemin kendine özgü gelişim özellikleri vardır.
- * Zihinsel gelişim yavaş ve aşamalıdır. Bir dönemin sonunda bir sonraki dönemin özellikleri görülmeye başlar.

a) Duyuşsal – Motor Dönem (0 – 2 Yaş)

- * Dış dünyayı keşfetmede **duyular ve motor beceriler** kullanılır.
- * **Refleksif davranışlardan amaçlı davranışlara geçer**
- * **Taklit ve deneme – yanılma öğrenmesi**
- * **Nesne devamlılığı/sürekliliği/kalıcılığı** Bebeğin kendi görüş dışında kalsa dahi nesnelere var olduğunu bilmesidir. 10 – 12 aylar arasında ortaya çıkar ve 18 aya kadar gelişir.
- * Piaget 'e göre nesne devamlılığı kazanma bebeğin **belleğini kullanmaya başladığına işarettir ve reflekten, bilinçli davranışa geçişe ilk adımdır.**

* **Taklit:** Bebek bir davranışı takip eder, model alır ve o davranışın aynısını yapar.

* **Ertelenmiş Taklit:** Bebeğin gördüğü, model aldığı ve taklit ettiği davranışı olay ortadan kalktıktan sonrada tekrarlamasıdır. Bebek olayı zihninde kaydeder ve olay ortada olmasa da tekrar eder.

- Bu durum bebeklerin **davranışı hayal etme, hatırlama ve taklit edebilme yeteneğine eriştiklerini gösterir.** Bu yetenek **dil gelişimi** ve diğer pek çok davranış için önemlidir.

* **DÖNGÜSEL TEPKİLER:** Çocuğun rastlantı sonucu bulduğu, hareketleri sürekli olarak yapmasıdır.

a) **Birinci Döngüsel Tepki(0 – 6 Ay):** Bebeğin başı ve elleri ile yaptığı hareketlerdir. Bu tepkiler bebeğin bedeni üzerinde odaklanmıştır.

b) **İkinci Döngüsellik(6 – 12 Aylar):** Bebek çevreyi tanımaya yönelik hareketlerde bulunur ve bu hareketleri vücudu ile gerçekleştirir. Bu tepkiler çevre üzerinde odaklanmıştır.

c) **Üçüncü Döngüsellik(12 aydan sonrası):** Çocuk amaçlarına ulaşmak için deneme – yanılma yapar. Keşfetmeye yönelik tepkilerde bulunur. Davranış vücut dışında araçlarla tekrarlanır.

* DEVRESEL TEPKİLER:

Devresel tepkiler, döngüsel tepkileri de kapsayan ve çocuğun 6 yaşına gelinceye kadar davranışları sürekli yapmasını sağlayan bilişsel süreçtir.

- Davranışı tekrar etmekte ısrarcılardır.
- Bir çocuğun ilgili olayı özümlediğini gösterir.
- Döngüsel tepki, devresel tepkinin başlangıcını oluşturur.

* **SES BULAŞMASI:** Bir bebek ağladığında diğer bebeklerinde ağlamasıdır.

Zihinsel Gelişim

Refleks Davranışlar(Emme, tutma)

0 – 6 aylar

Bilinçli Davranışlara Geçiş

6 – 8 aylardan sonra

Nesne Devamlılığı

Döngüsel/ Devresel Tepkiler

Taklit/ Ertelemiş Taklit

•İŞLEM ÖNCESİ DÖNEMİN ÖZELLİKLERİ

- Sembolik Düşünme Evresi(2 – 4 Yaş)
- Sezgisel Düşünme Evresi(4 – 7 Yaş)

Sembolik Düşünme Evresi

* **Sembolik düşünmede** çocuklar, mevcut olmayan bir nesne veya kişiyi temsil eden sözcük, sembol veya varlığı zihinsel olarak ifade etme yeteneği geliştirirler.

* **Sembolik Oyun:** Örneğin bir çubuğu at veya bir tahta parçasını tabanca gibi kullanırlar. Gemiler yapıp bu gemileri suda yüzdürürler.

•Sezgisel Düşünme Evresi

* **Sezgisel düşünme**, bir problemin, bir kavramın, olgunun dikkatle incelenmeden; deneye, akla ve mantığa vurulmadan dolaysız olarak kavranmaya çalışılmasıdır.

Benmerkezci (Egosantrik Düşünme)

* Benmerkezci düşünmede Dünyanın merkezinde kendinin bulunduğunu düşünür.

b) İşlem Öncesi Dönem (2 – 7 Yaş)

* **Simgesel İşlev:** Simgeleri anlama, oluşturma ve kullanma yetilerine dayanır.

* **Büyüsel ve Doğa Üstü Düşünce.**

* Bu dönemde **dil gelişimi oldukça hızlıdır.**

* **Monolog:** çocuğun başkalarını dinlemeden kendi kendine konuşmalarıdır.

* **Toplu monolog:** Çocuklar bir araya geldiklerinde hep bir ağızdan ve birbirlerini dinlemeden konuşurlar.

* **Paralel Oyun :** Çocukların bir arada olmalarına rağmen birbirlerinden bağımsız olarak oyun oynamalarıdır.

* **Kalıp Yargılar :** Çocuklar sınırlı deneyimleri nedeni ile kalıp yargılar geliştirip karmaşık bilgileri dar kavramalarla örgütlemeye çalışırlar. ÖR: Hemşire olmak isteyen bir kız çocuğunun, “Doktor olmaz istemez misin?” diye sorulduğunda “kızlar doktor olmazlar, hemşire olurlar” yanıtını verip, bu görüşü ısrarla savunması.

•DÖNEMİN ÖZELLİKLERİ

Animizm:

- * Güneşin ve ayın canlı olduklarını ve kendini takip ettiklerini düşünürler.
- * Düşerek canının yanmasına neden olan sandalyeye vurması.
- * Cansız nesnelere düşündüğüne inanırlar.

Özelden Özele Akıl Yürütme

- * Olayları sadece sadece **geçirdiği yaşantılara dayanarak** tek yönlü düşünmedir.
- * Akşam televizyon izleyen bir çocuk, TV izlemediğinde akşam olmadığını düşünebilir.

Yapaycılık(Arfikalizm)

- * Yıldızlar ip ile birbirine bağlanmıştır.
- * Denizlere insanların kovalarla su döktüğü için deniz suyunu tükenmediğini düşünebilir.

•DÖNEMİN ÖZELLİKLERİ

Tersine Çevirememe

- * Çocuklar bir işlemi tersine düşünemezler.
 - * $A = B$ 'dir; fakat $B = A$ değildir.
 - * Değişen bir olayın sürecine yada dönüşümüne odaklanmak yerine son haline odaklanırlar.
 - * İnce ve kalın bardakta yer alan aynı miktardaki suyun hangisinin çok olduğu sorulduğunda ince bardaktaki yanıtını verir.
 - *Okula gittiği yoldan geri dönemez
- Anne:Ahmet kardeşinin adı:Tuba.
Anne:Tuba'nın kardeşinin adı:
Ahmet:...?

Odaktan Uzaklaşmama / Odaklama Düşünce Biçimi

- * Çocuklar, bu dönemde, dikkatlerini karşılaştıkları durumun sadece bir yönüne veya ayrıntısına odaklayıp, diğer ayrıntılara ve özelliklere odaklamazlar. Sıra ile gerçekleşen olayların genellikle en son kısmına yoğunlaşırlar.**Olayın çocuk için dikkat çeken yönü önemlidir.**

•DÖNEMİN ÖZELLİKLERİ

Kişi Değişmezliğini ve cinsiyet Sürekliliğini kazanma: Kişilerin dış görünüşlerindeki değişikliğe rağmen kişinin aynı kalacağı ve cinsiyetin dış görünüşten bağımsız olduğunu kavrama.

Nesneleri sadece bir özelliğine göre sıralayabilir ve sınıflandırabilirler.

* Büyüklük, renk, biçim vb. tek bir özelliğe göre nesneleri sıralayabilir ve sınıflayabilirler.

Korunum İlkesi Kazanılmamıştır.

* Korunum bir nesnenin şeklinin ya da fiziksel özelliğinin görüntüsel değişiminin etkisinde kalmadan nesnenin aynı kaldığına olan inançtır.

c) Somut İşlemler Dönemi (7 – 11 Yaş)

- * İlköğretimin birinci kademesine denk gelen dönemdir.
- * Bu dönemde çocuk **benmerkezcilikten uzaklaşır**.
- * Çocuğun işlemleri muhakeme edişi **mantıklı hale gelir**.
- * Çocuk problem çözme ve muhakeme yapmayı öğrenir.

Dönemin Özellikleri

- Tersine çevrilmesi mümkün olan herhangi bir işlemin tersine çevrildiğinde sonucunun değişmeyeceğinin bilinmesidir.
- Bir işlemi son aşamasından başlangıç aşamasına götürebilme yeteneğidir.
- ÖR: Matematikteki sağlama işlemleri. Suyun donduğunda buz olduğunu, buzunda çözüldüğünde su olduğunu anlama.

Somut İşlemler Dönemin Özellikleri

*KORUNUMU KAZANMA:

- Korunumun kazanılmasına bağlı olarak, düşüncede önemli ilişkiler kazanılır:

Odaktan Uzaklaşma: Çocuk sadece bir yönüne veya ayrıntısına odaklanmayıp, diğer ayrıntılara ve özelliklere odaklanabilir.

Çoklu Sınıflama: Bir nesne birden fazla farklı özelliğine göre sıralanarak sınıflanabilir.

Dönüştürülebilirlik: Bir nesnenin görüntüsünü değiştirdiği halde tekrar önceki haline dönüştürülebilir.

Telafi/Ödünleme: Bir boyuttaki değişimin diğer boyutta da değişim yarattığını bilmez.

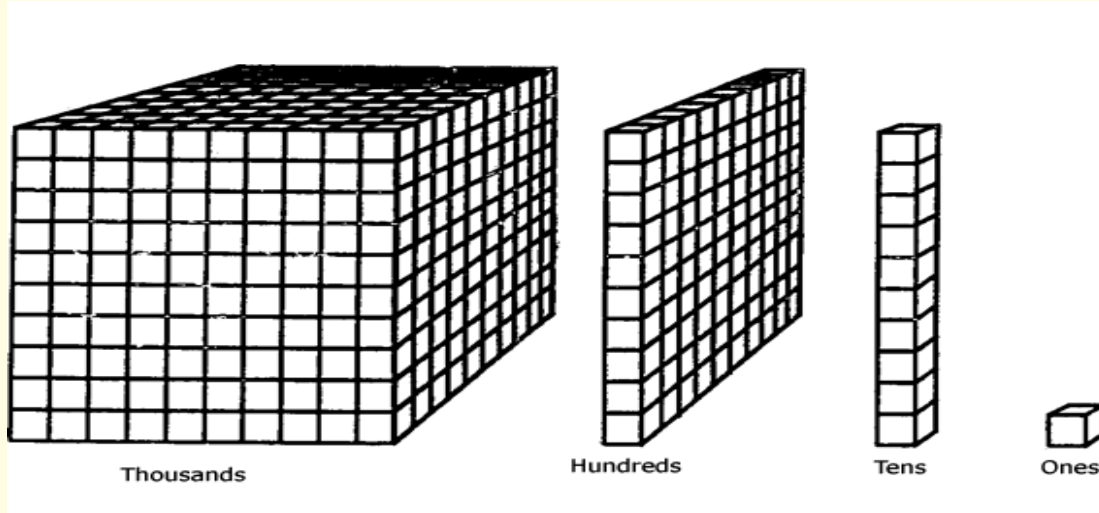
Ayniyet/Özdeşlik: Bir nesneye bir şey eklenip, çıkarıldığında nesnenin değiştiğini; herhangi bir şey eklenmeyip, çıkarılmadığında da değişmediğini bilmez.

Dönemin Özellikleri

- Odaktan Uzaklaşma
- Mantıklı Düşünme
- Dönüşümsel Düşünme
- Sıralama ve Sınıflama
- Tersine Çevirebilme
- Tümevarım
- Çıkarsanmış Gerçeklik (Dolaylı gerçeği kavrayabilme.)

d) Soyut İşlemler Dönemi (11 – 18 Yaş)

- * En üst bilişsel gelişim dönemidir.
- * **Bu dönemde bireyde soyut kavram ve düşünceler hakkında mantık gelişir.** Üst düzey zihinsel beceriler kazanılır.



Dönemin Özellikleri

- *Üst Düzey Akıl Yürütme: (Analiz sentez.birleştirmeci vb.)
- *Göreceli (Zamana, Mekana ve Kişiye) Göre Düşünme
- *Hipotetik Düşünme: Münazarada kullanılan akıl yürütme biçimi
- * Andırma (Anoloji): Benzerlik/Benzetme yoluyla akıl yürütme
- *Bütünleştirmeci (Kombinasyonel) Düşünme: Doktorların teşhis koyarken izledikleri yol
- *İleriye ve Geriye Doğru Düşünme Yeteneği: Zaman perspektifi
- *Metabiliş Bireyin öğrenme sürecindeki bilişsel etkinliklerini fark etmesi, bu süreci kontrol etmesi ve denetlemesidir.

Dönemin Özellikleri

Ergen Benmerkezciliği (Egosantrizim)

- * Kendi düşünceleri en doğru düşüncelerdir.
 - * Kimse bir şey anlamıyor.
 - * Bu insanlar aptal.Hocalar dersi iyi anlatamıyor?Ben zeki biriyim.Bu sınıfta olmamalıyım?
 - **Hayali Seyirciler:** Ergenler hayali izleyiciler tarafından sürekli izlendiklerini düşünürler.
 - **Kişisel Efsane:** Ergenler, çeşitli riskler alırken kendilerine bir zarar gelebileceğini pek düşünmezler.
 - **Omnipotent Düşünme:** Ergenlik döneminde, birey her şeyi yapabilecek güçte olduğuna dair gerçek dışı düşüncelere sahip olmaktadır.
- **Evden Kaçma
- **Hayatı basite alma:Annem babam çok abartıyorlar.

Ahlak Gelişimi

1. Ahlak ve Ahlak Gelişimi
2. Piaget 'e Göre Ahlak Gelişimi
3. Kohlberg 'e Göre Ahlak Gelişimi
4. Gilligan 'a Göre Ahlak Gelişimi

1. Ahlak ve Ahlak Gelişimi

- **Ahlak**, bir toplumun belli bir dönemde bireysel ve sosyal davranışlarını düzenleyen kuralların tümüdür.
- Davranışçı Kurama Göre Ahlak
- Freud'a göre Ahlak

2. Piaget ve Ahlaki Gelişim

- Ahlaki gelişim bilişsel gelişime paralel olarak çevrede oluşan sosyal etkileşime göre gerçekleşir.
- **Çocukların doğru ve yanlışla ilişkin düşünceleri yaşlarına ve kuralları yorumlama şekillerine bağlı olarak farklı evreler halinde oluşur.**
- Piaget'ye göre 0 – 5 yaş arası ahlak öncesi dönemdir.
- Piaget ahlak gelişimini iki evre halinde incelemiştir.
 - a. Ahlaki Gerçeklik/Dış kurallara bağlılık – Heteronom-Nesnel Ahlak
 - b. Ahlaki Özerklik / Ahlaki Görecelik – Otonom-Öznel Ahlak

a. Ahlaki Gerçeklik/Dış kurallara bağlılık–Heteronom Ahlak (6 – 10 Yaş)

* Heteronom; başkalarının yasalarına boyun eğme söz konusudur.

* Çocuk ahlaki olarak dışa bağımlıdır.

* Kuralların değişmezliğine inanılır.

* Otoriteye kayıtsız uyma söz konusudur.

* Davranışın temelinde ödüle ulaşmak ve cezadan kaçmak vardır.

eylem görünürdeki sonuçları ile değerlendirilir.

* Davranışın gerisindeki niyet ve neden dikkate alınmaz. Sonuca bakılır.

b) Ahlaki Özerklik / Ahlaki Görecelik – Otonom Dönem(11 Yaş ve Üstü)

* Otonom; çocuğun kendi kurallarına, yasalarına uyması anlamına gelir. * Ahlaki değerler görelilik kazanır.

* Kurallara insanlar tarafından oluşturulur ve gerektiğinde değiştirilebilir.

Eylemler nedenlere ve niyetlere göre değerlendirilir. “Ameller Niyetlere göredir.

3. Kohlberg ve Ahlaki Gelişim Aşamaları

- Gelişim evreleri adım adım birbirini izler.
- Gelişim, herhangi bir evrede sona erebilmektedir.
- Yaş, her zaman gelişimin göstergesi değildir. Gençler yetişkinlerden daha üst evrelere ulaşabilmektedir.
- Bilişsel gelişim ahlaki gelişim için gerekli, ancak yeterli değildir.
- Ahlaki gelişim, bilişsel gelişime paralel olarak gerçekleşir.
- Ahlaki gelişimi 6 aşama ve 3 düzey halinde incelemiştir.
- Bireyin ahlaki yargısı, ara sıra üst yada alt evreye yoğunlaşabilir, ancak baskın olarak bir evrede yoğunlaşır.

3. Kohlberg ve Ahlaki Gelişim Aşamaları

a) Gelenek Öncesi Düzey

1. Dönem: İtaat ve Ceza Eğilimi / Cezadan Kaçınma – Boyun Eğme

- Birey otoritenin gücünden ve cezadan kaçmak için davranır. Davranışın cezalandırılma durumuna göre o davranışın doğru yada yanlış olduğuna kara verilir.
- Kurallar ne gerektiriyorsa ve otorite ne diyorsa ona göre davranılır.
- Birey, otoritenin olmadığı durumlarda yasak davranışı yapar.
- Kuvvetli olan kazanır düşüncesi hakimdir.

3. Kohlberg ve Ahlaki Gelişim Aşamaları

a) Gelenek Öncesi Düzey

2. Dönem: Saf Çıkarıcı Eğilim (Araçsal İlişkiler– Bireyselcilik)

- **Birey kendi çıkarları için en uygun olan kurallara uyar.** Kurallar bireyin ihtiyacını karşılıyorsa uyulur.
- **Temel güdü gereksinimlerin karşılanmasıdır.**
- **Bireycilik ve karşılıklı çıkara dayalı düşünce görülür.**
- **Doğru olan, insan ihtiyaçlarını karşılayan karşılıklı alışveriş tir.**
- **Karşılıklı ilişkilerde birey sürekli kendini düşünür.**
- **İhtiyacı karşılayan veya ödül getiren davranışlar doğrudur.**
- **ÖR:**
 - * Kaz gelecek yerden tavuk esirgenmez.
 - * Ne ekersen onu biçersin.
 - * Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın.
 - * Ne kadar verirsem o kadar alırım.
 - * Sen bana yardım et, ben de sana.

3. Kohlberg ve Ahlaki Gelişim Aşamaları

b) Geleneksel Düzey

3. Dönem: İyi Çocuk Eğilimi / Bağlılık ve Kişiler arası uyum

- Karşılıklı kişiler arası beklentiler davranışa yön verir.
- Temel güdü «Grup tarafından onay görmek,takdir edilmek ve kabul görmektir.»
- Birey kendini diğer insanların yerine koyarak, onların beklentilerine uygun davranır. Başkalarına yardım etmek önemlidir.
- İyi olma altın kural dır.
- İyi olmak (iyi anne, baba, çocuk ve vatandaş), dürüstlük, güvenilirlik, önemlidir.

İyi vatandaş askere gitmelidir, vergi vermelidir. İyi çocuklar ders çalışır.

3. Kohlberg ve Ahlaki Gelişim Aşamaları

b) Geleneksel Düzey

4. Dönem: Yasa ve Düzen Eğilimi / Toplumsal Sistem ve Vicdan

- Sosyal sistemi sürdürme ve vicdan evresidir.
- Doğru; bireysel ihtiyaçların korunması, var olan toplumsal düzeni korumak, toplumun ve grubun refahı doğrultusunda davranmaktır.
- Kurallar varsa herkes uymak zorundadır.
- Kanuna ve düzene uyma güdüsü baskındır.
- Kanunlar, sosyal düzenin sürekliliğini koruduğu sürece değiştirilmesi gerekmez.
- Şeriatın kestiği parmak acımaz
- düşüncesi hakimdir.

3. Kohlberg ve Ahlaki Gelişim Aşamaları

c) Gelenek Ötesi (Sonrası) Düzey

5. Dönem: Sosyal Anlaşma. Bireysel haklar evresi

- Bireysel farklılıklar gözetilir ve doğal karşılanır.
- Her bireyin kendi tercihini yapma hakkına sahiptir.
- Doğru; insanların farklı düşünce ve değerler taşıyabileceklerini bilmek ve bu değerler korumaktır.
- Yasalar toplum yararına olacak şekilde çoğunluk tarafından korunmalıdır. Kanunlar oluşturulurken azınlığın hakkı gözetilmeli, kanunlar dikkatli hazırlanmalıdır.
- Kurallar toplum yararına demokratik olarak değiştirilmelidir.
- İnsan hakları ve evrensel değerler temel ölçüdür.
- Doğru ve yanlış gibi kavramlar hak, adalet, özgürlük kavramlarına göre belirlenir.
- Her koşul ve durumda insan hakları ön planda tutulmalıdır.

3. Kohlberg ve Ahlaki Gelişim Aşamaları

c) Gelenek Ötesi (Sonrası) Düzey (15 ve Sonrası Yaşlar)

6. Dönem: Evrensel Ahlak İlkesi

- Birey, **tüm insanlar eşittir düşüncesine sahiptir.**
- İnsanlar cinsiyet, ırkı, dini, dini ve rengi ne olursa olsun eşittir. Genel kural kural ve ilkelerin üstünde bir bakış açısı gerektirir.

GİLLAGAN 'A GÖRE AHLAK GELİŞİMİ

- Ahlak gelişiminde ahlak sevgisi üzerinde durmuştur.** Anne bana ve okullar davranışları ile model olarak ahlak sevgisi kazandırmalıdır.
- Kohlberg 'in ahlaki gelişimi evrelerine karşı çıkararak, ahlak gelişiminin kesin ve evrensel olmadığını belirtmiştir.**
- Kohlberg 'i, kuramını erkekler üzerinde geliştirdiği için eleştirmiş ve kadınların ahlaki gelişimi evreleri üzerinde durmuştur.**
- Gilligan 'a göre ahlak gelişimi cinsiyetlere göre farklılık gösterir. Erkeklerin ahlaki özellikleri haklar, ilkeler ve prensipler etrafında şekillenirken; kadınların ahlaki özellikleri duygusallık, şefkat, koruma gibi özelliklerde yoğunlaşır.**